

Становище

За представения за защита дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Николай Иванов „Френските католически училища в Османската империя (1835-1923).

Представеният дисертационен труд е част от усилията на българските историци от десетилетия насам да проучат процесите на създаване на политически, икономически и културен елит в Югоизточна Европа през 19-и и началото на 20-и в. И в самото начало на моето становище трябва да представя важната уговорка – проучвания за историята на българския елит не липсват, макар и много по-малко, има и опити за съпоставки при изграждането на българския елит и този на балканските християнски народи, но за първи път границите на подобно изследване са широките граници на Османската империя – до Месопотамия, Сирия и Ливан. И това отговаря на названието на катедрата, в която дисертантът е получил своята подготовка от бакалавърска до докторска степен – „История на Византия и балканските народи“ – т.е. географските рамки не би трябвало да имат значение ако проучваме историята на винопроизводството в Беневент под византийска власт или история на коптската църква през 19 в., когато Египет е Османски или дори на алжирските и туниски пиратски бейлици през 17-18 в.

Така поставена, задачата на докторанта е била много по-сложна от обичайните и в немалка степен е зависела от количеството и качеството на документалния материал, с който той е разполагал. В българските архивохранилища наборът от материалите по темата е ограничен и в немалка степен ограничен най-вече с френските училища, разположени в етническата територия на българите и в по-редки случаи с Цариград и то само дотолкова, доколкото са имали връзка с подготовката на български ученици в тях. Шанс за докторанта е, че е успял да спечели стипендии, които са му позволили да работи във френските архивохранилища и да въведе в изследването си значителен обем първичен материал, неизползван досега от наши историци. И в това виждам първият принос на предложения дисертационен труд

Връзката Франция-Османската империя съвсем не е нова за историците. Досега вниманието е било насочвано върху икономическите и политически аспекти, но и образователните не са били пропускани, макар и да не са били разглеждани с широтата, с която го прави Николай Иванов. Проблемът е важен дотолкова, доколкото става въпрос за изграждане на манталитети, за постепенното проникване на европейското, разбирай френското влияние в империята, за създаването на макар и тънък елит, чиито разбирания са повлияни от Франция и френските разбирания за същността на отношенията в този край на света. Тук възниква въпроса доколко френските католически училища са училища или просто инструменти за разпространяване на християнската вяра. Тук, струва ми се, дисертантът трябваше да обърне по-задълбочено внимание на разочарованието на всички прозелитски усилия в империята – било то католически, протестантски или дори православни и провала на усилията да се променят традиционните вярвания не само на мюсюлманите, при които това е почти изключено от законовата рамка, но дори сред православните. Французите до известна степен са благодетелствани дотолкова, доколкото особено в Предния изток в империята има значителни маси население, което в една или друга степен е близко с католицизма, но дори и тук резултатите не са впечатляващи.

Дисертантът внимателно проследява основаването и развитието на основните центрове и мисии, които инспирират създаването на католически училища, като специално внимание обръща на Алианс Франсез, която съчетава успешно частни и държавни усилия. Отделно са разгледани различните религиозни общества, които поемат по-голямата част от усилията в империята – асомпционистите, капуцините, йезуитите и т.нат.

Той проследява развитието на училищата в Истанбул, в Сирия, Палестина, Ливан и Месопотамия, като анализира внимателно извлечения изворов материал, за да покаже тенденциите в развитието на училищата, националния и религиозния състав на учениците. За съжаление, тъймо особеностите на изворовия материал не са му позволили да проучи това, което за мен би било изключително интересно – програмите, които използват училищата, доколко се вземат предвид местните особености, дали преподавателите се съобразяват с исканията и интересите на местното население и т. нат. Отворен остава въпросът и за по-сетнешната съдба на завършилите тези училища и мястото им в

модернизационните усилия в тези територии. Да се надяваме, че при благоприятно развитие, той ще продължи проучванията си за изясняването и на тези проблеми.

Дисертацията е структурирана правилно, а таблиците и приложенията допълват изводите на автора.

Авторефератът представя правилно както посоката на мисли на дисертанта, така и основните изводи, до които е стигнал. Той има необходимия брой публикации, за да се яви на защита.

В заключение препоръчвам на научното жури да присъди на Николай Иванов научната и образователна степен „доктор“.

Чл. кор. проф. дин Иван Илчев

30.11.2014.